

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/141287>

Please be advised that this information was generated on 2021-06-23 and may be subject to change.

gaans doet. Er kan gesproken worden van de 'creatie van een nieuw bestaan' dat volgens Pels met name door het opleidingsniveau van de moeders beïnvloed wordt. De centrale conclusie van Distelbrink op pagina 169 luidt: 'dat de Surinaams-Creoolse opvoeding zich kenmerkt door verandering. In hun denkbeelden, beleving en praktijken groeien Creoolse moeders toe naar autochtoon-Nederlandse ouders'. Wel zouden de moeders 'een eigen koers' volgen. Haar materiaal geeft er echter alle aanleiding toe om zich buiten een moderniseringsperspectief te plaatsen. Kenmerkend voor de Creools-Surinaamse moeders is de aandacht voor lichamelijke in de eerste fase van de opvoeding, de nadruk op hygiëne en de combinatie van sterke emotionele verbondenheid met het kind en de eis aan kinderen respect voor hun ouders te tonen. Deze kenmerken zijn beter te beschrijven vanuit een perspectief op diversiteit. Ze geven ook alle aanleiding voor een nadere bespreking van het concept moderniteit. Door het vrijwel ontbreken van theoretische reflectie over multiculturaliteit worden mooie kansen gemist en blijven politieke implicaties van de onderzoeksresultaten te veel in de teksten verborgen.

Tot slot de aanbevelingen. Is nu meer en andere opvoedingsondersteuning voor Marokkaanse en Surinaams-Creoolse gezinnen nodig? Pels is voorzichtig. Misschien zijn alleen de laagopgeleide moeders van de eerste generatie Marokkanen een belangrijke doelgroep voor opvoedingsondersteuning. Zij hebben relatief veel problemen met de opvoeding die ook naar buiten, zoals in het onderwijs, zichtbaar zijn. Hoewel de Surinaams-Creoolse moeders in het onderzoek van Distelbrink, afgezien van de tweede generatie jonge, laagopgeleide en kwetsbare moeders, over het algemeen verschijnen als een groep die weinig problematische opvoedingssituaties kent en die de weg naar hulpverleners goed kan vinden, is

Distelbrink minder voorzichtig en geeft in een negental aanbevelingen de noodzaak aan voor opvoedingsondersteuning voor Surinaams-Creoolse ouders. Blijft Distelbrink binnen de gebaande paden, Pels legt in haar aanbevelingen de nadruk op een heroriëntatie in de bestaande praktijken van opvoedingsondersteuning, waarin gezinsinterventie op westerse leest domineert, en doet voorstellen voor een vorm van ondersteuning die onderlinge uitwisseling en discussie in eigen kring meer ruimte biedt.

Y. Leeman

Knegtmans, P.J., *Een kwetsbaar centrum van de geest: de Universiteit van Amsterdam tussen 1935 en 1950.*

Amsterdam: Amsterdam University Press, 1998, 415 blz.

ISBN 90 5356 338 5

Onderhavige studie is een voorbeeld van aloude geschiedwetenschap. Lezers moeten snel vertrouwd raken met een onbekend onderwerp door de vergelijkingen die de schrijver trekt met wel bekende zaken. Daarna komt de alzijdige beschrijving. Aan het eind behoort duidelijk te zijn dat de titel van de studie een rake karakterisering vormt. In deze opzichten, en andere, is deze studie van Knegtmans niet bepaald gelukt. Volgens de eerste zin van Knegtmans' studie was het lustrum van de Amsterdamse universiteit in 1937 'net Prinsjesdag'. Alsof alle lezers koninginnengezind zijn. Ze dienen van Knegtmans ook te weten dat *Américain* en *l'Europe* exclusieve uitgaansgelegenheden waren.

Knegtmans betoogt uitvoerig dat de vooroorlogse Amsterdamse universiteit buiten de samenle-

ving stond. Zijn verhalen over de oorlog zijn soms kort. Zo had ik graag vernomen hoe uitzonderlijk de mij van elders bekende W.F. Hermans als oorlogsstudent en -assistent was. Maar tot Knegtmans' studie wist ik niet dat de logicus Brouwer en de wetenschapshistoricus Hooykaas 'fout' waren. Als jong wetenschappelijk medewerker leerde ik veel van hun werk.

Knegtmans zegt dat de universiteit door haar isolement 'kwetsbaar' was. Die typering is minder treffend. Ze 'faalde' (een op bladzijde 147 aangehaalde term uit het studentenverzet). Dat de universiteit door kwetsbaarheid faalde, verheldert overigens weinig. Knegtmans mijdt de vraag in hoeverre niet-universitaire organisaties die meer deel hadden aan het samenleven, (on)geschonden uit de oorlog kwamen. Dat gebeurt wanneer kenschetsingen belangrijker worden geacht dan hypothesen.

Maar in deze studie kruipt het bloed waar het bij aloude geschiedwetenschap niet mag gaan: soms staan tussen beschrijvingen toch hypothesen en vragen. Op bladzijde 161 weerspreken bevindingen een hypothese en op bladzijde 162 volgen bespiegelingen. Toen Duitslands macht najaar 1942 haar toppunt bereikte, was het verzet aan de Amsterdamse universiteit groot. Knegtmans praat dit weg met een tegenfeitelijke bewering: indien in Nederland de bezetters wat meer eensgezind hadden opgetreden, zou het verzet niet zo groot zijn geweest. Maar wat als het verzet zou ...? Op bladzijde 293, in de terugblik, duikt zowaar een vraag op: 'Rest de vraag of de Universiteit van Amsterdam zich aanpaste aan de eis van de bezetter'. Knegtmans bedoelt de vraag in hoeverre ze zich schikte. Het isolement van de universiteit was volgens hem haar kracht en zwakte. Gezien Bloms bekende vraag naar het gebied tussen goed en fout, moet Knegtmans meer tinten grijs onderscheiden.

In de terugblik bepaalt Knegtmans welk percentage van de joodse studenten van de Amsterdamse universiteit omkwam. Dat cijfer is voor mij de hamvraag. De lijst met de als joods ingeschreven studenten, berust evenwel op een definitie van joods die ruimer is dan deportatie-definitie. Daarom is, aldus Knegtmans, zijn percentage van 50 een indruk. Knegtmans had echter voor geheel Nederland het percentage omgekomen joden volgens de ruime definitie kunnen bepalen. Hij zou ook verder zijn gekomen als hij op het NIOD bewaarde lijsten had gebruikt. Uit die met de namen van alle joden in Amsterdam, kan voor thuiswonende studenten worden opgemaakt of hun ouders gemengd gehuwd waren.

Knegtmans zegt dat na de oorlog, om toekomstig falen tegen te gaan, de Faculteit der Politieke en Sociale Wetenschappen werd opgericht. De gangbare afgrenzing van vragen in de geschiedwetenschap belet hem te onderzoeken in hoeverre dit beleid op termijn lukte. Welnu, (ex-)leden van deze faculteit speelden hoofdrollen in de Weinreb-affaire. Presser was er hoogleraar, bepleitte in colleges de zorgvuldige omgang met egodocumenten, en zinspeelde in 1965 in een boek op eerherstel voor Weinreb. Ik neem aan dat Goudsblom, Nuis en Rubinstein bij Presser college liepen. Toen Weinreb in 1969 in zijn memoires schreef dat hij tijdens de oorlog veel goeds voor joden had gedaan en de Nederlandse rechterlijke macht na de oorlog fout tegen hem was opgetreden, vond spraakmakend Nederland dat geloofwaardig. Professor Goudsblom kwam in een boekbespreking niet op de gedachte dat Weinreb het geheugen van een kudde olifanten moest hebben, stukjesschrijfster Rubinstein zei onfrisse dingen over Bep Turksma (Weinreb schreef over Turksma, maar Turksma bevestigde dat niet), Presser zweeg, en staatssecretaris Nuis bekende in 1997 nog geen ongelijk. Rond 1970

liep, juist door toedoen van de Faculteit der Politieke en Sociale Wetenschappen, de Universiteit van Amsterdam wederom letsel op. Oorlogsetsel.

Wout Ultee

Mérenne, B., Van der Haegen, H. & Van Hecke, E. (red.), *België ruimtelijk doorgelicht*.

Een censusatlas opgesteld in opdracht van de Federale Diensten voor Wetenschappelijke, Technische en Culturele Aangelegenheden (DWTTC), met medewerking van het Gemeentekrediet van België, 1998, 144 pp.

Zoals bekend worden er in Nederland sinds 1971 geen volkstellingen meer gehouden. In het verleden werden landen, waar volkstellingen ontbraken steevast als 'achtergebleven' of 'minder ontwikkeld' aangeduid. De conclusie moge duidelijk zijn. België evenwel behoort niet tot die categorie achterblijvers. In principe wordt de bevolking er om de tien jaar geteld, het laatst was dat het geval in 1991. De resultaten van deze volks- en woningtelling zijn op twee manieren gepubliceerd: ten eerste via een reeks van niet minder dan elf censusmonografieën (de oudere Nederlandse sociale wetenschappers onder ons moeten deze term vast nog wel kennen) over verschillende deelaspecten van de Belgische samenleving; in de tweede plaats via een atlas. Deze atlas wordt hier besproken.

In 150 fraaie thematische kleurenkaarten wordt België 'ruimtelijk doorgelicht'. Iedere kaart gaat vergezeld van een tekstuele toelichting, die zowel van technische als inhoudelijke aard kan zijn. De inhoudelijke toelichting blijft in de regel beperkt tot maximaal een (twekoloms) pagina. De 589 Belgische gemeenten vormen de ruimtelijke een-

heden die gekarteerd zijn. Zij variëren sterker dan de Nederlandse gemeenten in omvang. De kleinste gemeente (Herstappe) telt slechts 93 inwoners, de grootste (Antwerpen) 467 518 inwoners. Dat Brussel niet de grootste is, komt door de opdeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 19 gemeenten. Daarnaast wordt aandacht geschonken aan de interne geleding van een aantal stadsgewesten, waarbij ook gegevens op buurniveau zijn benut. Behalve Brussel zijn dat de stadsgewesten van Antwerpen, Luik, Hasselt-Genk, Gent en Charleroi.

Aan een momentopname kleeft in het algemeen het nadeel dat de dynamiek van de maatschappelijke ontwikkeling buiten beeld blijft. Om dit nadeel te ondervangen zijn niet alleen data van 1991 gekarteerd, maar ook gegevens die de veranderingen tussen 1981 en 1991 weergeven. Bovendien zijn in een beperkt aantal gevallen (uit andere bronnen) gegevens van vóór 1981 en ná 1991 (tot 1996) benut. Zo ontstaat toch een meer dynamisch beeld van de recente Belgische ruimtelijke ontwikkeling.

De atlas is opgebouwd uit 16 hoofdstukken, die elk een verschillend aspect van de Belgische ruimtelijke structuur belichten. Zo wordt aandacht geschonken aan de landschappelijke structuur, de bevolkingsspreiding en -ontwikkeling, de kenmerken van huishoudens, vreemdelingen, het onderwijs, het wonen, het werken, forensisme en het welvaartspatroon.

Opvallende afwezig in dit rijtje is taal. De dissertatie van Martijn Roessingh (1996, pagina 151 e.v.) leerde mij dat de volkstellingen sinds 1947 geen vragen meer over deze netelige kwestie bevatten. De uitkomsten van de volkstelling van 1947 waren zo controversieel op dit punt, dat nadien daarvan afgezien is. Ook gegevens over godsdienst ontbreken, wat voor de Nederlandse lezer en raadpleger van de Nederlandse volkstellingen toch even wennen is. België is uiteraard op